

gouvernement, zulks met uitzondering van de Vorstenlanden waar de vorsten zich steeds als eigenaren van de grond hadden beschouwd. Hij ging door verkoop van percelen de particuliere landerijen in de omgeving van Batavia belangrijk uitbreiden, op Oost-Java verkocht hij een geheel regentschap aan een vermogende Chinees.¹ Hij had, vooral ter versterking van de defensie, geld nodig en Indië moest dat zelf opbrengen. Want de in Nederland algemeen aangehangen opvatting (opvatting in die tijd van alle mogendheden die er koloniën op nahielden) was, 'dat, in een zin die alle ongerechtigheid uitsluit, de Coloniën bestaan voor het Moederland en niet het Moederland voor de Coloniën.' Zo had een Nederlandse commissie het in 1803 geformuleerd.² In feite kwam het tot velerlei 'ongerechtigheid'. Met zijn opvatting dat het gouvernement over de grond van het grootste deel van Java kon beschikken (grond die traditioneel als het bezit van de dorpsgemeenschappen was gezien) zette Daendels de willekeur van de vorsten voort en de uitbreiding van de particuliere landerijen betekende dat nieuwe districten onder de schraapzucht van landheren te lijden kregen.

De in hun voorrechten beperkte regenten en overige inheemse gezagdragers zagen Daendels als hun grote tegenstander; in Bantam en Cheribon (zie kaart V op pag. 47) kwamen zij in opstand. Wat de inheemse bevolking betrof, vermoeden wij dat alleen al de zware arbeid aan de Postweg bewerkstelligde dat velen datgene wat 'de donderende Grote Heer' te hunnen gunste had willen bereiken, van weinig belang achtten. Veel militaire waarde bleek de nieuwe weg overigens niet te hebben: het kostte de Engelsen in 1811 slechts geringe moeite om zich van het zwak verdedigde Java meester te maken.

★

De Engelse *Lieutenant Governor*, Sir Thomas Stamford Raffles, trok de door Daendels aangegeven lijn door, zulks met steun van drie Nederlandse adviseurs: aan de residenten die elk met het toezicht op verscheidene regenten belast waren, voegde hij assistent-residenten toe die elk

¹ Die transactie werd door Daendels' opvolger ongedaan gemaakt. ² Aangehaald door C. Fasseur in *Geld en geweten. Een bundel opstellen over anderhalve eeuw Nederlands bestuur in de Indonesische archipel* (1980), dl. I, p. 38.